

Christus is iets wat mij nu overkomt

Presentatie van Luigi Giussani's Aan de
oorsprong van wat het christendom beweert

Utrecht, 5 februari 2012

[Brontekst: Julián Carrón, Cristo è qualcosa che mi sta
accadendo ora. Presentazione del libro di Luigi Giussani
'All'origine della pretesa cristiana', in: Tracce, februari 2012]

Lied 'Along the Jordan river'

Lied 'You'

Na De zin voor het Mysterie gaan we dit jaar aan
de slag met Aan de oorsprong van wat het christendom
beweert: het tweede van de drie delen van de Route die
don Giussani heeft uitgezet.

“Er is een Mens gekomen, een jonge Man,
geboren in een bepaald land, in een bepaalde plaats op
de wereld, Nazareth. Als je naar het Heilig Land gaat,
naar dat dorpje, en binnengaat in dat halfduistere huisje,
dan vind je daar een inscriptie: Verbum hic caro factum
est ('Het Mysterie van God, is hier vlees geworden'). Dan
lopen de rillingen over je lichaam”.

Het Et incarnatus est van de Grote Mis van Mozart is
“de krachtigste en meest overtuigende, eenvoudigste en
grootste uitdrukking van een mens die Christus erkent. De
redding is een Aanwezigheid: dat is de bron van de vreugde
en de bron van de affectiviteit van het katholieke hart van
Mozart, van zijn hart dat Christus bemind”.

Et incarnatus est – zegt don Giussani – “is een lied, in
zijn meest zuivere vorm: heel het streven van de mens

herwint zijn oorspronkelijke transparantie, de absolute zuiverheid van de blik die ziet en herkent. Et incarnatus est: het is tegelijkertijd beschouwing en vraag, een stroom van vrede en vreugde die ontstaat uit de verbazing van het hart wanneer het zijn verwachting vervuld ziet worden, wanneer het het wonder waarneemt van de vervulling van zijn vraag. [...]

Konden ook wij, net als Mozart, met dezelfde eenvoud en intensiteit het begin in de wereld van de geschiedenis van barmhartigheid en vergeving beschouwen, en ons laven aan de bron die het 'ja' van Maria is!

Dit prachtige lied helpt ons om ons te concentreren in een dankbare stilte, zodat in ons hart de bloem van ons 'ja' kan ontstaan, kan ontluiken. [...] Zoals het was voor Onze Lieve Vrouw, voor dat meisje in Nazareth, tegenover dat Kind dat uit haar was voortgekomen: een relatie zonder grenzen vervulde haar hart en haar tijd.

Als de religieuze intensiteit van de muziek van Mozart – een genialiteit die gave is van de Geest – in ons hart, in ons leven, met al zijn onrust, tegenstrijdigheden en moeite, zou doordringen, dan zou het mooi worden als Mozarts muziek” (Giussani).

Wat kunnen we beter doen, om dit moment te beginnen, dan dit stuk te beluisteren, als beschouwing en als vraag?

Et incarnatus est (Mozart, Grote Mis in do min., K. 427)

Het is moeilijk een kunstuiting te vinden die beter dan Et incarnatus est het moment uitdrukt, in de woorden van Eliot (p. 3):

“een moment in de tijd en van de tijd,

Een moment niet buiten de tijd, maar in de tijd, in wat wij de geschiedenis noemen: het sneed de wereld van de tijd doormidden, verdeelde haar in tweeën, een moment in de tijd, maar niet als een moment van de tijd,

Een moment in de tijd, maar de tijd werd door dat moment gemaakt: want zonder de betekenis is er geen tijd, en dat moment van de tijd gaf de betekenis”.

Dat wordt ons vandaag aangekondigd. Wie ook maar een moment van eenvoud heeft en de christelijke aankondiging in zijn leven toelaat, kan niet anders dan hetzelfde opspringen voelen dat Elisabeth voelde toen zij bezocht werd door Maria die Jezus in haar schoot droeg. “Toen Elisabeth de groet van Maria hoorde, sprong het kind op in haar schoot” (Lc 1,39).

Aan ons, arme stakkers als we zijn, wordt heden aangekondigd dat God mens geworden is. Als dit waar is, zijn we niet meer alleen in onze nietigheid. Wie zou niet elk moment van zijn leven willen leven met dit besef, met deze ontroering, gewekt door zijn aanwezigheid?

Maar is het werkelijk mogelijk?

1. Een uitdaging voor de mens van vandaag

“Kan een erudiete mens, een Europeaan van onze tijd, geloven, echt geloven, in de godheid van de zoon van God, Jezus Christus?” (Dostojevski, De demonen). [...] In ieder geval, voor elk individu dat dit nieuws heeft vernomen, stelt het simpele feit dat er ook maar een enkele mens zou zijn die verklaart dat “God mens is geworden”, een radicaal en niet weg te denken probleem voor het religieuze leven van de mensheid.

Kierkegaard noteert in zijn Dagboek: “Menselijk gesproken is er geen groter schandaal dan het onopgelost laten van heel het probleem rond Christus. De waarheid is dat men het christelijk gebod: 'jij moet', totaal heeft vergeten. Dat het christelijk geloof je verkondigd is, betekent dat jij een standpunt ten aanzien van Christus moet innemen. Hij, of het feit dat Hij bestaat, of het feit dat Hij bestaan heeft, is beslissend voor heel het bestaan”. Bepaalde oproepen zijn zo radicaal, dat de mens die ze heeft vernomen, wil hij als mens handelen, ze onmogelijk kan uitschakelen of censureren. Hij kan niet anders dan ja of nee zeggen. Het feit dat het nieuws van een mens die verklaard heeft: “Ik ben God”, hem heeft bereikt, kan een mens niet onverschillig laten; hij zal moeten proberen tot de overtuiging te komen dat dit bericht waar is, of vals. Een mens kan niet passief accepteren dat hij wordt afgebracht, afgeleid van dit soort probleem; het is in die zin dat Kierkegaard het woord “schandaal” gebruikt, volgens zijn Griekse etymologie: skandalon = beletsel.

De mens die zich meteen of langzamerhand zou laten wegleiden van de mogelijkheid om zich een persoonlijke mening te vormen over het probleem van Christus, zou zichzelf beletten mens te zijn. Terloops zou ik willen aanstippen dat men ervan overtuigd kan zijn een christelijk leven te leiden, opgenomen als men is in wat ik zou willen noemen een “christelijke schare”, zonder dat men dit probleem werkelijk voor zichzelf heeft opgelost, zonder dat de eigen persoon van dit beletsel werd bevrijd.

Een feit heeft iets onvermijdelijks. In zoverre het feit een belangrijke inhoud heeft, zal de mens die eraan voorbijgaat, met de aanhoudende en irrationele verstrooidheid waartoe hij op paradoxale wijze in staat is, in zijn menselijke persoonlijkheid ernstig misvormd worden. Als iemand een bestelwagen bestuurt op een twee meter brede baan en die baan opeens door een aardverschuiving versperd is, zou die chauffeur niet verder kunnen en zou hij alles in het werk moeten stellen om een oplossing te vinden. Hij zou geconfronteerd worden met wat Kierkegaard in de geciteerde tekst een “moeten” noemde, een imperatief, een probleem dat opgelost moet worden.

Welnu, de christelijke imperatief is dat de inhoud van de boodschap zich aandient als een feit. Dit kan nooit voldoende onderstreept worden. Wegens de

tweeslachtigheid en de zwakheid ook van de christenen, heeft een verraderlijke culturele oneerlijkheid de verspreiding mogelijk gemaakt van een vaag idee van het christendom als een discours, een doctrine, en bijgevolg misschien een fabel of een moraal. Nee: het is voor alles een feit, een mens die is binnengetrepen in het menselijk geslacht.

De imperatief betreft echter ook een ander aspect van het feit: de komst van deze mens is een boodschap die tot op heden is overgeleverd; tot op heden is deze gebeurtenis verkondigd, aangekondigd als de gebeurtenis van een Aanwezigheid. Dat een mens heeft gezegd: "Ik ben God", en dat dit als een actueel feit wordt aangekondigd, is iets dat dwingt tot een persoonlijke opstelling. Men kan erom lachen, men kan beslissen zich er niet mee in te laten; dit zal in ieder geval betekenen dat men het probleem in negatieve zin heeft willen oplossen, dat men geen kennis heeft willen nemen van een aanbod waarvan de termen door geen menselijke verbeelding kunnen worden overtroffen.

Dit is de reden waarom de maatschappij deze boodschap zo dikwijls afwijst, ze in het kerkgebouw, in het geweten wil opsluiten. Wat stoort is juist het besef van de enorme omvang van de termen van het probleem: vaststellen of niet vaststellen dat Hij wel of niet heeft bestaan; of beter: dat Hij bestaat of heeft bestaan, dát is de wezenlijkste beslissing van het leven. Geen enkele andere keuze die de maatschappij kan voorstellen of die de mens kan bedenken, bezit deze waarde. En dit klinkt als een verplichting; de christelijke inhoud bevestigen, lijkt een vorm van despotisme. Maar iets verkondigen dat heeft plaatsgevonden, hoe bijzonder het ook mag zijn, is dat despotisme?" (hoofdstuk 3, paragraaf 3).

"Kan een erudiete mens, een Europeaan van onze tijd, geloven, echt geloven, in de godheid van de zoon van God, Jezus Christus?"

In een voordracht in 1996 zei kardinaal Ratzinger: "Waarom heeft het geloof überhaupt nog een kans? Ik zou zeggen: omdat het overeenstemt met het wezen van de mens [...] In de mens leeft onuitwisbaar het verlangen naar het oneindige".

Hiermee gaf hij tegelijkertijd de noodzakelijke voorwaarde aan: het christendom moet het menselijke ontmoeten dat trilt in eenieder van ons, om heel zijn potentieel, heel zijn waarheid te kunnen tonen.

"Aan de oorsprong van wat het christendom beweert poogt [...] de oorsprong van het geloof van de apostelen te definiëren. Ik heb hier de reden willen uitdrukken waarom een mens in Christus kan geloven: de diepe menselijke en redelijke overeenstemming van zijn behoeften met de gebeurtenis van de mens Jezus van Nazareth. Ik heb dus

geprobeerd de evidentie te laten zien van de redelijkheid waarmee men zich aan Christus hecht, en dan van de ervaring van de ontmoeting met zijn mensheid tot de grote vraag omtrent zijn godheid gebracht wordt.

Het is geen abstracte redenering die doet groeien, die de geest verruimt; maar het aantreffen, in het mens-zijn, van een moment van waarheid, bereikt en uitgesproken. Het is de grote methodologische ommekeer die de overgang van het religieuze zintuig naar het geloof markeert: het is geen zoektocht meer vol onbekends en duisters, maar de verrassing over een feit dat heeft plaatsgevonden in de mensengeschiedenis" (p. 4-5).

Voor de mensen die het boek al gelezen hebben, is een grote bekoring te denken dat we de tekst – en het christendom – al kennen. Maar dan zouden we het christendom reduceren tot een 'leer'. Gewoonlijk verwachten we nieuwheid van iets verschillends, van dingen doen of lezen die verschillen van de gebruikelijke. Maar werkelijke nieuwheid is niet gelegen in iets verschillends (ander werk, een andere vrouw of man), maar in het gebeuren van wat we verlangen. En er bestaat geen grotere gebeurtenis dan die waarin we overeenstemming vinden met de behoeften van ons hart. Alleen het opnieuw gebeuren van deze gebeurtenis kan ons overtuigen.

Wat moet er gebeuren om ons zo helder mogelijk te laten erkennen dat Christus overeenstemt met ons hart, oftewel om de christelijke ervaring zich te laten realiseren?

2. Een tedere en gepassioneerde bewustwording van mijzelf

Lezen we de eerste alinea van de inleiding van Aan de oorsprong: "Het zou onmogelijk zijn zich ten volle rekenschap te geven van wat Jezus Christus zeggen wil zonder zich eerst goed rekenschap te geven van de aard van de dynamiek die de mens tot mens maakt. Want Christus presenteert zich als antwoord op wat "ik" ben en enkel een aandachtige en tevens tedere en gepassioneerde bewustwording van mijzelf kan mij ontvankelijk maken en bereid om Christus te herkennen, te bewonderen, te bedanken en te beleven. Zonder dit bewustzijn wordt ook de naam van Jezus Christus een pure naam" (p. 7).

Om je dus volledig rekenschap te kunnen geven van wat Jezus Christus wil zeggen, moet eenieder van ons tegenover Hem staan met heel zijn mens-zijn. Zonder deze menselijkheid, zonder dit aandachtige, tedere en gepassioneerde bewustzijn van mijzelf, zal ik Christus niet kunnen herkennen. De reden is heel eenvoudig: Christus stelt zich als antwoord op wat ik ben; en dus wordt, zonder

bewustzijn van mijzelf, ook de naam van Jezus Christus uiteindelijk een pure naam.

Het is moeilijk een hogere waardering van de menselijke persoon te vinden dan het christendom bewerkstelligt. Christus wil niet stiekem in ons leven binnensluipen, als het ware gebruik makend van een moment van verstrooidheid in ons leven: Hij wil door de hoofdingang ons leven binnengaan, dat wil zeggen door ons mens-zijn, een volledig bewust mens-zijn, bestaande uit rede en vrijheid. Christus onderwerpt zich aan de verificatie van het criterium dat de mens bij zijn geboorte meekrijgt: het hart. Zonder deze vergelijking met het hart is er geen christelijke ervaring mogelijk en kan het christendom niet slagen. Reinhold Niebuhr: "Niets is ongeloofwaardiger dan het antwoord op een vraag die niet gesteld is".

Maar als de mens gemaakt is om Christus te herkennen, wat is dan het probleem? Welke moeilijkheid maakt deze erkenning problematisch? Het probleem is dat onze oorspronkelijke structuur dikwijls begraven is onder de afzetting van de invloed van de maatschappij en van de geschiedenis die onze oorspronkelijke behoeften reduceert. Als hij niet uit zijn sluimer wordt opgewekt, bevrijd van zijn maatstaf, van een door zijn omgeving opgelegde verknijpte of gereduceerde versie van zijn eigen behoeften, dan zal de mens, in meerdere of mindere mate, belemmerd of geremd zijn om de overeenstemming te zien die het hem mogelijk maakt Christus te herkennen.

Ook in onszelf kunnen we deze reductie zien aan hoe we reageren op de "tiende melaatse" (Lc 17, 12-19) of op de reactie van Christus tegenover het enthousiasme van de apostelen over hun missionaire succes (Lc 10, 17-20): ook wij stellen ons vaak tevreden met de genezing, zoals de andere negen melaatsen, of met het succes, zoals de andere apostelen. We voelen niet de behoefte aan meer. En zo blijft ons hart ver van Christus.

Op deze existentiële situatie van de mens, vrucht ook van historische redenen, kan geen antwoord gegeven worden door een christendom dat gereduceerd is tot discours en nog minder tot ethiek. Maar dit is ook de grote kans die de huidige situatie het christendom biedt: namelijk om ons bewust te worden dat geen van zijn gereduceerde versies kan beantwoorden aan de huidige nood van de mens. Want om de waarde van een morele en religieuze persoonlijkheid te vatten, is het nodig dat er in ons een talent voor het mens-zijn leeft, dat wil zeggen een "oorspronkelijke openheid van geest [...], een oorspronkelijke houding van beschikbaarheid en afhankelijkheid, niet van zelfgenoegzaamheid" (hoofdstuk 8, paragraaf 1). En enkel een christendom dat zich voorstelt in zijn oorspronkelijke aard van gebeurtenis in de geschiedenis, kan dat mens-zijn opwekken dat de mens in

staat stelt om Hem te herkennen, de korst doorbrekend waardoor zijn mens-zijn voortdurend bedekt wordt.

3. Het christendom is een feit

In het vierde hoofdstuk van zijn *Leven van Jezus* beschrijft François Mauriac het eerste verschijnen op het toneel van de wereld van die aanwezigheid die zich - onmiddellijk - stelt als "probleem" en die sindsdien, tot op de dag van vandaag, de geschiedenis heeft doorsneden: "Na veertig dagen vasten en meditatie, zie! Keert Hij terug naar de plaats van Zijn doop. Hij wist van tevoren voor welke ontmoeting. "Het Lam Gods!" zei de profeet, toen hij Hem naderen zag (en ongetwijfeld halffluid...). Dit keer had hij twee van zijn leerlingen bij zich. Zij keken Jezus aan, en deze blik was voldoende: zij volgden Hem tot waar Hij woonde. Eén van hen was Andreas, de broeder van Simon; de ander Johannes, zoon van Zebedeus. "Jezus, hem aanzien, had hem lief..." Wat geschreven staat ten aanzien van de rijke jongeling, die zich vol droefheid afwendde, wordt ook hier verondersteld. Wat deed Jezus om hen terug te houden? "Zien, dat zij Hem volgden, zei Hij hun: "Wat zoekt ge?" Zij nu zeiden Hem: "Rabbi, waar houdt Gij verblijf?" En Hij: "Komt en ziet?" Zij gingen en zagen, waar Hij woonde en zij bleven die dag bij Hem. Het was omtrent het tiende uur".

Vragen we ons af: hoe zijn Johannes en Andreas zo ineens veroverd kunnen worden, zozeer dat ze beseffen dat ze de Messias ontmoet hadden? "Er is een schijnbare wanverhouding tussen de allereenvoudigste manier van het gebeuren en de zekerheid van die twee. Als dit Feit gebeurd is - zegt don Giussani - dan moest het dus eenvoudig zijn die mens te herkennen, te beseffen wie die man was, niet tot op de bodem en in detail, maar in zijn unieke en onvergelykelijke waarde (zijn "goddelijkheid"). Waarom was het gemakkelijk hem te herkennen? Omdat hij onvergelykelijk uitzonderlijk was".

Wanneer is iets "uitzonderlijk"? "Wanneer het passend beantwoordt aan de oorspronkelijke verwachtingen van ons hart, hoe verward en mistig ons bewustzijn ervan ook moge zijn". Zoals wanneer we de uitzonderlijke schoonheid van een berglandschap of zonsopgang zien, of van een gebaar vol tederheid: het is eenvoudig om het te herkennen vanwege zijn overtuigende aantrekkelijkheid. Juist een dergelijke uitzonderlijkheid, als ze zich voordoet, doet de oorspronkelijke ervaring van de mens ontwaken, hoe verward en mistig ons bewustzijn ervan ook moge zijn, zodat zij, wakker, een oordeel kan geven over deze zelfde uitzonderlijkheid.

Hoe kunnen we een verschijnsel, als wat we zojuist beschreven hebben, definiëren?

“Het christendom is een gebeurtenis. Er bestaat geen ander woord om er de natuur van aan te duiden: noch het woord wet, noch het woord ideologie, opvatting of project. Het christendom is geen religieuze leer, een geheel van morele wetten, een samenstel van riten. Het christendom is een feit, een gebeurtenis: al het overige is consequentie”. Daarom is het woord ‘gebeurtenis’ beslissend: “Het duidt de methode aan die God gekozen en gebruikt heeft om de mens te redden: God is mens geworden in de schoot van een meisje van vijftien-zeventien jaar oud, Maria geheten, in haar “leden, de woning eens van onze lang verbeide”, zoals Dante zegt. (Paradijs, XXIII, 104). De manier waarop God met ons in relatie is getreden om ons te redden is een gebeurtenis, geen gedachte of religieus gevoel” (Giussani).

Maar de gebeurtenis is niet iets van het verleden.

“De gebeurtenis is niet alleen iets dat gebeurd is en waarmee alles begonnen is, maar iets wat het heden wekt, het heden bepaalt, inhoud geeft aan het heden, het heden mogelijk maakt. Wat men weet of heeft, wordt ervaring als het iets is dat ons nu gegeven wordt: een hand die het ons nu aanreikt, een gezicht dat nu op de voorgrond treedt, bloed dat nu vloeit, een verrijzenis die nu plaatsvindt. Buiten dit “nu” is er niets! Ons ik kan slechts bewogen, ontroerd [gefascineerd], veranderd worden door een gelijktijdigheid: een gebeurtenis. Christus is iets wat mij nu gebeurt.

Welnu, opdat hetgeen wij weten – Christus, al ons spreken over Christus – een ervaring wordt, is het nodig dat Hij aanwezig is, ons als aanwezige provoceert en doordringt: Hij is aanwezig zoals Hij voor Andreas en Johannes aanwezig was. Het christendom, Christus, is precies wat het voor Andreas en Johannes was toen ze Hem achterna gingen; stel je het moment voor dat Hij zich omdraaide, en hoe zij geraakt werden! En hoe ze meegingen naar zijn huis... Precies zo gaat het nu nog, tot op dit moment!” (Paasposter 2011).

Zonder deze gelijktijdigheid is er geen ontwikkeling, en verwijderd de gebeurtenis zich in het verleden, waarbij ze steeds dieper terug in de tijd verdwijnt. En dan maken de jaren de kloof tussen Christus en ons hart groter, in plaats van hem te vullen.

De ervaring waarvan don Giussani getuigt is wel anders, en werd met de jaren niet minder maar sterker! “Het aanlopen tegen een menselijke aanwezigheid die anders is gaat vooraf niet alleen aan het begin, maar op ieder moment dat volgt op het begin: een jaar of twintig jaar. Het oorspronkelijke verschijnsel – het botsen op een menselijk anders-zijn, de verbazing die daaruit ontstaat – is bestemd het verschijnsel te zijn dat het begin en de oorsprong is van elk moment van de ontwikkeling. Want er is geen ontwikkeling als die oorspronkelijke impact zich niet herhaalt, oftewel als de

gebeurtenis niet gelijktijdig blijft. Ofwel ze hernieuwt zich, ofwel niets vordert; men theoretiseert dan onmiddellijk de gebeurde gebeurtenis [ze wordt een categorie] en struikelt rond op zoek naar vervangende steunpunten voor Datgene wat werkelijk aan de oorsprong van het anders-zijn staat. De factor die een oorsprong bewerkstelligt is en blijft de impact met een andere menselijke werkelijkheid. Als dat dus niet opnieuw gebeurt en wat er aan het begin gebeurd is zich niet hernieuwt, dan komt er geen ware continuïteit: als iemand niet nu de impact beleeft met een nieuwe menselijke werkelijkheid, dan begrijpt hij niet wat hem destijds overkomen is. Enkel als de gebeurtenis nu opnieuw gebeurt, wordt de aanvankelijke gebeurtenis verlicht en verdiept en is er continuïteit, ontwikkeling” (Giussani).

“De continuïteit met wat aan het begin gebeurd is, verwezenlijkt zich dus enkel door middel van de genade van een steeds nieuwe en verwonderde impact, alsof het de eerste keer was. Anders zouden, in plaats van deze verbazing, onze gedachten overheersen (mogelijk gemaakt door onze eigen culturele ontwikkeling), of onze kritieken (geformuleerd door onze persoonlijke gevoeligheid) tegenover wat we beleefd hebben en zien beleven, of het alternatief dat men zou willen opleggen, enzovoorts” (Giussani).

Daarom is de manier die het Mysterie gekozen heeft om ons te bereiken – een feit, een gebeurtenis, niet onze gedachten of gevoelens – de meest aangepaste aan de historische situatie van de mens en de enige die in staat is om onze afstand tot Hem te overwinnen:

“Om zich te laten herkennen, is God in het leven van de mens binnengegaan als mens, met een menselijke vorm, zodat Hij de gedachten, het voorstellingsvermogen en de affectiviteit van de mens [onze menselijkheid] als het ware “geblokkeerd”, gemagnetiseerd heeft. De christelijke gebeurtenis heeft de vorm van een “ontmoeting”: een menselijke ontmoeting in de banale werkelijkheid van alledag”, in staat om heel onze affectiviteit en heel onze vrijheid aan te trekken. De christelijke gebeurtenis wacht niet tot de mens veranderd is, vergt geen voorbereidingen of voorwaarden: zij stormt binnen en gebeurt, net als verliefd worden. Want zijn aanwezigheid is, juist door zijn uitzonderlijkheid, dat wil zeggen door zijn unieke vermogen overeen te stemmen met de oorspronkelijke behoeften van het hart, in staat om deze behoeften, die zo dikwijls begraven liggen onder duizenden afzettingen, op te wekken in heel hun reikwijdte, en heel de rede van de mens open te gooien en heel zijn affectiviteit te magnetiseren. Tegenover de aanwezigheid van het antwoord bevrijdt de vraag zich in heel zijn oorspronkelijke, eindeloze diepte. “Wat het verschijnsel van de ontmoeting kenmerkt, is een kwalitatief verschil, een waarneembaar verschil van leven. De ontmoeting is dus het stoten op een anders-zijn dat aantrekt

in de mate dat het overeenstemt met het hart; het gaat dus door de vergelijking en het oordeel van de rede, en wekt de vrijheid op in haar affectiviteit” (Giussani).

Dit is precies wat don Giussani de omwenteling van de religieuze methode noemt: “In de hypothese dat het mysterie het bestaan van de mens is binnengetroten en hem in menselijke taal heeft aangesproken, is de relatie mens-bestemming niet langer gebaseerd op de menselijke constructieve inspanning en verbeeldingskracht, op het bestuderen van een ver en raadselachtig object, vol gespannen verwachting naar iets dat afwezig is. Het zal een ontmoeting zijn met iets aanwezig. Indien God in de menselijke geschiedenis zijn bijzondere wil heeft gemanifesteerd, een eigen weg heeft uitgestippeld om Hem te bereiken, dan is het centrale probleem van het religieuze verschijnsel niet langer de poging – hoezeer die ook de grootste waardigheid van de mens uitdrukt – om God te “verzinnen”, maar dan zou het probleem helemaal gelegen zijn in het zuivere gebaar van de vrijheid die aanvaardt of afwijst. Dit is de omwenteling. Centraal staat niet meer de inspanning van de intelligentie en van de constructieve wil, van een vermoeide fantasie, van een gecompliceerd moralisme: maar de eenvoud van het herkennen, de houding van iemand die een vriend ziet aankomen, hem te midden van de anderen opmerkt en hem begroet” (Aan de oorsprong..., h. 3, par. 1).

“Als wij een persoon ontmoeten die belangrijk is voor ons leven, dan is er altijd een eerste moment waarop wij dit intuïtief aanvoelen; iets in ons wordt als het ware in het nauw gedreven door de evidentie van een erkenning waaraan we ons niet kunnen onttrekken: “hij is het”; “zij is het”. Maar alleen als er ruimte gegeven wordt aan de herhaling van deze ervaring, krijgt de eerste indruk existentieel gewicht. Met andere woorden, alleen door het samenleven wordt deze indruk steeds radicaler en dieper in ons ingeprent, totdat hij, op zeker moment, zekerheid wordt. [...] Het samenleven [van de eerste leerlingen met Jezus] brengt de bevestiging van die uitzonderlijkheid, het anders-zijn dat hen vanaf het eerste moment had geraakt. Door het samenleven wordt die bevestiging vergroot. [...]

Zozeer is het waar dat de kennis van een object ruimte en tijd vergt, dat deze wet des te meer geldt waar het gaat om een object dat beweert uniek te zijn. Ook degenen die het eerst deze uniciteit ontmoetten, hebben deze weg moeten volgen” (Aan de oorsprong..., h. 5, par. 1).

Met zijn gebruikelijke genialiteit onderstreept Giussani twee methodologische aandachtspunten die zeer belangrijk zijn om existentiële zekerheid te kunnen bereiken omtrent het Mysterie dat deel van de geschiedenis is gaan uitmaken. De eerste betreft het feit dat “ik in staat ben des te meer zekerheid over een ander te bereiken naarmate ik meer aandacht voor diens leven heb, dit wil zeggen zijn leven deel.

De noodzakelijke afgestemdheid met het object dat men wil kennen, is een levendige beschikbaarheid die in de tijd, in het samenleven tot stand komt. In het evangelie, bijvoorbeeld, zijn het degenen die Jezus achterna gingen en zijn leven deelden, die tot het inzicht zijn kunnen komen dat deze Mens hun vertrouwen verdiende, niet de menigte die bij Hem kwam om zich te laten genezen”.

Als tweede element houdt Giussani ons voor ogen dat “hoe krachtiger iemand is in zijn mens-zijn, des te meer hij in staat is met weinig aanwijzingen zekerheid omtrent een ander te bereiken. Hierin bestaat juist het menselijk genie. Rousselot bevestigt dit in een mooie tekst: “Hoe leniger en doordringender het verstand is, des te meer is het in staat om vanuit een kleine aanwijzing met zekerheid een conclusie te trekken. [...] Daarom prijst een onbetwistbare traditie, die op het evangelie zelf teruggaat, degenen die geen wonderen nodig hebben om te geloven. Zij worden niet geprezen omdat zij geloofd hebben zonder redenen: dat zou betreurenswaardig zijn; maar men ziet in hen werkelijk verlichte zielen die in staat zijn met behulp van de kleinste aanwijzing een grote waarheid te vatten”.

Ook deze intelligentie van de kleinste aanwijzing, al beschikt de mens er op een fundamenteel niveau van nature over om te kunnen overleven, heeft tijd en ruimte nodig om tot rijpheid te komen.

Juist deze gave is nodig om te kunnen begrijpen “wat Jezus beweert”.

De opstapeling van tekenen met betrekking tot zijn persoon leidt tot de redelijke conclusie dat ik Hem kan vertrouwen” (Aan de oorsprong..., h. 4, par. 2).

Het zijn juist de tekens die zich in het samenleven met Hem opeenstapelden, die de vraag opwekten: “Wie is Hij toch?” Op deze vraag konden ze geen passender antwoord geven dan het antwoord dat Hij hun zelf gaf.

Deze laatste opmerking brengt ons bij het grote thema van het geloof.

“De houding van wie geraakt is door de christelijke gebeurtenis, die haar erkent en er zich aan hecht, heet ‘geloof’. De positie waarin wij ons bevinden tegenover de gebeurtenis van Christus is dezelfde als die van Zacheus tegenover die Man die stilhield onder de boom waar hij in geklommen was en die tot hem zei: ‘Kom gauw naar beneden, ik kom naar je huis’ [stellen we ons voor welke blik hij op zich gericht voelde]. Het is dezelfde positie van de weduwe, van wie de enige zoon gestorven was, die zich door Jezus hoorde zeggen [met alle tederheid waarmee Hij naar haar keek], op een wijze die ons zo irrationeel voorkomt: “Vrouw, huil niet!” – want het is absurd tegen een vrouw wier enig kind gestorven is te zeggen: “Vrouw, huil niet!” –. Voor hen zoals ook voor ons is het een ervaring geweest van de aanwezigheid van iets radicaal anders dan onze beelden, en tegelijkertijd iets totaal en oorspronkelijk overeenstemmends met de diepe

verwachtingen van onze persoon. [...] De oprechtheid te hebben om zo'n Aanwezigheid te herkennen, de eenvoud te hebben om haar te aanvaarden en de affectie om zich eraan te hechten, dat is het geloof. [...] Het geloof is in wezen het anders-zijn erkennen van een Aanwezigheid, een uitzonderlijke, goddelijke aanwezigheid erkennen. Wat uitzonderlijk is, gebeurt gewoonlijk niet; en daarom, wanneer het gebeurt, zeg je: "Het is echt anders! Ik sta tegenover een bovenmenselijke macht!" Hoe dikwijls zal de Samaritaanse vrouw dorst gehad hebben naar de houding waarmee Christus haar op dat moment behandelde [en hoezeer zal ze die gezocht hebben in alle echtgenoten die ze gehad had], zonder het ooit mee te maken; maar toen het gebeurde, heeft ze het onmiddellijk herkend" (Giussani).

Een geloof dat zo opgevat wordt is lichtjaren verwijderd van een 'geloven' dat los staat van het mens-zijn: waarlijk geloven impliceert een kennisweg die de rede, de affectiviteit en de vrijheid betreft tegenover een feit zonder weerga! "Het geloof behoort tot de gebeurtenis. In zoverre het de liefdevolle erkenning van de aanwezigheid van iets uitzonderlijks is, is het een geschenk, een genade. Zoals Christus zich aan mij geeft in een gebeurtenis, zo verlevendigt Hij in mij het vermogen om Hem vast te pakken en te herkennen in zijn uitzonderlijkheid. Zo aanvaardt mijn vrijheid die gebeurtenis, aanvaardt ze het Hem te erkennen" (Giussani).

Maar hoe kunnen we weten dat datgene waaraan het geloof zich hecht waar is, reëel is?

4. Een nieuw mens-zijn: de verificatie van het christelijk geloof

Wat gebeurt er wanneer de christelijke gebeurtenis mij overkomt? Een opbloei van mijn mens-zijn. "Het christendom is een gebeurtenis waarop het ik stoot en waarvan het ontdekt dat het 'bloedverwant' is: het is een feit dat het ik aan zichzelf onthult" (Giussani).

"Toen ik Christus ontmoette, heb ik ontdekt dat ik mens was", zegt de Romeinse redenaar Marius Victorinus (4^e eeuw). Dat drukt goed uit wat er gebeurt wanneer het geloof een reële ervaring wordt. Deze verheffing van het mens-zijn toont heel de redelijkheid van het christelijke geloof.

De gebeurtenis van Christus die erkend wordt (het geloof) maakt dat we alles op een andere manier beleven. Juist deze nieuwe manier, "subversief en verrassend" (in de woorden van don Giussani), om het dagelijks leven te beleven, wordt de verificatie van de waarheid van de ontmoeting: Christus verheft de rede, Christus verheft de affectie, Christus verheft de vrijheid! "Wat is de reden voor het geloof? De reden voor het geloof is dat het mijn mens-

zijn met zijn behoeften verwezenlijkt, dat het mijn mens-zijn verbetert, op weg doet gaan" (Giussani), heel mijn mens-zijn verheft. En wie zou voor zichzelf niet zo'n verheffing wensen?

We zijn samen in dit avontuur om elkaar te ondersteunen. De grootste ondersteuning die we elkaar kunnen geven, in de loop van dit jaar, is de wederzijdse getuigenis. Maar alleen ikzelf kan antwoorden tegenover de Heer op datgene wat het christendom beweert. Het christendom – onderstreept don Giussani – "gebeurt in gemeenschap, maar wordt helemaal beslist in de vrijheid van de persoon".

"De hele kwestie is het reële geloof van de persoon.

[Bijgevolg is het enige en dramatische probleem het persoonlijke geloof, het geloof als antwoord op de eigen levensgebeurtenissen; dit is het enige en dramatische probleem van iedere dag en van elk uur, want het geloof is een uitdaging aan de vrijheid; niets is méér gegeven, méér geschenk dan het geloof en niets is minder automatisch dan het geloof" (Giussani).

"Jezus Christus is niet in de wereld gekomen om in de plaats van de menselijke arbeid, van de menselijke vrijheid te treden of om de beproeving van de mens – wezenlijke voorwaarde van de vrijheid – uit te schakelen. Hij is in de wereld gekomen om de mens tot de grond van alle vragen, tot zijn fundamentele structuur en zijn reële situatie terug te roepen. Inderdaad, alle problemen waarvoor de mens, ertoe aangespoord door de beproeving van het leven, een oplossing moet vinden, worden alleen maar ingewikkelder in plaats van opgelost indien bepaalde fundamentele waarden niet worden gered. Jezus Christus is gekomen om de mens tot de ware religiositeit op te roepen, zonder welke iedere beweerdde oplossing een leugen is. Het probleem van de kennis van de zin der dingen (waarheid), het probleem van het gebruik der dingen (arbeid), het probleem van een vervuld bewustzijn (liefde) en het probleem van het menselijke samenleven (maatschappij en politiek) worden niet op correcte wijze aangevat en leiden bijgevolg tot een steeds grotere verwarring in de geschiedenis van de enkeling en van de maatschappij, wanneer men de poging om ze op te lossen niet op de religiositeit grondt. "Wie Mij volgt zal eeuwig leven hebben en in dit leven het honderdvoud" (vgl. Mat. 19, 29)" (Aan de oorsprong..., h. 8, par. 6).

Het honderdvoud in termen van liefde, van rede en van bevrijding is de redelijkheid van het geloof in actie.

Op deze manier onderwerpt Christus zich aan de verificatie door ons hart: Hij vraagt niet dat we Hem "a priori" geloven. Daarom is 'wat het christendom beweert' de grootste uitdaging waar een mens zich tegenover kan bevinden, want het mobiliseert alle menselijke hulpbronnen – rede, affectiviteit en vrijheid – om een verificatie uit te

voeren. Niemand kan onze persoonlijke plaats innemen, zelfs Christus heeft dat niet gedaan: "Het geloof kan niet vals spelen, het kan niet zeggen: "Zo is het", waarbij het zonder meer, voetstoots, je instemming verkrijgt. Nee! Het geloof kan niet vals spelen, want het is op de een of andere wijze gebonden aan je ervaring: uiteindelijk is het alsof het voor een rechtbank moet verschijnen met jou als rechter, door middel van je ervaring. Maar ook jij kunt niet vals spelen, want om het te kunnen beoordelen, moet je het gebruiken, om te kunnen zien of het je leven verandert moet je het serieus beleven; en niet een geloof zoals jij dat interpreteert, maar het geloof zoals het je is overgeleverd, het authentieke geloof. Daarom heeft ons begrip van geloof een onmiddellijk raakvlak met het uur van de dag, met de gewone praktijk van ons leven. [...] Als je, verliefd geworden op een meisje, of ook verschillende keren de ervaring van verliefdheid beleefd hebbend, nooit waargenomen hebt hoe het geloof die relatie verandert, als je nooit verbaasd hebt gestaan en gezegd hebt: "Kijk eens hoe het geloof licht werpt op mijn poging tot relatie, hoe het geloof de relatie verandert, de relatie verbetert!"; als je nooit zoiets hebt kunnen zeggen (en in plaats van een meisje kun je elk willekeurig ander ding nemen: je vader, je moeder, je studie, je werk, je omstandigheden, enzovoorts), als je nooit hebt kunnen zeggen: "Kijk eens hoe het geloof mijn leven menselijker maakt", als je dat nooit hebt kunnen zeggen, dan wordt het geloof nooit overtuiging en wordt het nooit constructief, zal het nooit iets genereren, omdat het nooit de diepte van je ik geraakt heeft" (Giussani).

Toen we een jaar geleden De zin voor het Mysterie (Het religieuze zintuig) presenteerden, hebben we ons voorgenomen het religieuze zintuig te beleven als verificatie van het geloof, waarbij we probeerden antwoord te geven op de zorg van don Giussani: "Wij christenen in het moderne klimaat zijn losgeweekt niet van de christelijke formules (niet direct), niet van de christelijke rituelen (niet direct), niet van de wetten van de christelijke tien geboden (niet direct). We zijn losgeweekt van het menselijke fundament, van het religieuze zintuig. We hebben een geloof dat geen religiositeit meer is. We hebben een geloof dat niet meer beantwoordt, zoals het zou moeten, aan het religieuze zintuig; kortom we hebben een niet bewust geloof, een geloof dat niet meer intelligent is wat het ik betreft" (Giussani).

Vandaag stel ik voor om bij de studie van Aan de oorsprong van wat het christendom beweert binnen hetzelfde verificatie-perspectief te blijven. Wat betekent dat? Hoe verifiëren we dat Christus, als aanwezige gebeurtenis, ons leven is binnengegaan? Door de vervulling van ons mens-zijn, een honderdvoud in rede, affectie en vrijheid: dit blijft de wezenlijke en onmisbare verificatie van de redelijkheid

van het geloof, van de waarheid van het christelijke voorstel, de evidentie van zijn geloofwaardigheid. Maar het hart van een dergelijke verificatie is, door middel van de verandering, de groei van het geloof zelf, van de liefdevolle erkenning van Zijn aanwezigheid. "Uw aanwezigheid is meer waard dan het leven". Terugkeren om Hem te zoeken, zoals de tiende melaatse deed, is meer waard dan de genezing; uitgekomen zijn, zoals de apostelen overkwam, is meer waard dan succes! Het hoogtepunt van de verificatie is het ontstaan van een verwachting, van een liefdevolle kennis die groeit met de groei van de ervaring van de overeenstemming: een liefde die alle andere liefdes omvat.

In het hart van het ervaren honderdvoud overheerst een zich verdiepen van de relatie met Christus: een vertrouwdheid, een verlangen Hem te erkennen, een gemak in het Hem herkennen ("Het is de Heer!", zei Johannes). De diepste verandering is het geloof zelf. In de voortdurende en dagelijkse ontmoeting met Zijn werkelijke aanwezigheid vindt onze vraag antwoord en wordt hij tegelijkertijd verheven en vergroot; onze oneindige dorst neemt toe, en zo wordt het gemakkelijker, in zekere zin 'onvermijdelijker' Hem te herkennen en te erkennen als de enige die in staat is erop te antwoorden. Alleen zo kan de afstand tussen het hart en Christus definitief overwonnen worden.

De richting van de weg van dit jaar zou met een zin van sint Paulus als volgt samengevat kunnen worden: "Ik streef er vurig naar het te grijpen, gegrepen als ik ben door Christus Jezus" (Fil. 3,12). Ieder van ons is [op de een of andere manier] gegrepen door Christus [anders was hij hier niet]. Hoe meer iemand gegrepen is, des te vuriger streeft hij ernaar Hem opnieuw te grijpen. Wat we nastreven is uiteindelijk zelfs niet onze verandering, dat wil zeggen een maat waarmee wij het honderdvoud meten, maar Zijn aanwezigheid, de relatie met Hem, zoals gebeurt in elke volledig menselijke liefdesrelatie: niets bevredigt, behalve de aanwezigheid van de geliefde.

Dit plaatst in de wereld de figuur van een onoverwinnelijke mens, die zich niet tevreden stelt met enig 'intermediair' doel, met welke genezing of welk succes dan ook, maar die voortdurend "vurig streeft", aangetrokken door Zijn aanwezigheid, en daarom een vrije speler is in de geschiedenis, een ontembare wederopbouwer van verwoeste huizen. En dat kan onze bijdrage aan de samenleving zijn.

Voor onze weg heeft don Giussani ons altijd een gebaar aangeraden dat de hele inhoud van de christelijke gebeurtenis samenvat: het Angelus. Vragen we dat telkens opnieuw, elke keer dat we het zeggen, in ons mag gebeuren wat we zeggen. Het zal een duidelijk teken zijn van het feit dat we op de goede weg zijn.

Angelus